

HALDEN
KOMMUNE

Strategi for universell utforming i Halden 2018 - 2025

Vedtatt i kommunestyret 22.03.2018

Innhold

1.0	INNLEDNING	5
1.1	Mandat.....	5
1.2	Prosess.....	6
1.3	Styringsdokumenter	7
1.3.1	Regjeringens handlingsplan for universell utforming 2015-2019	8
1.3.2	Plan og bygningsloven	8
1.3.3	Teknisk forskrift (TEK17)	8
1.3.4	Rundskriv Tilgjengelighet for alle	9
1.3.5	Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven	9
1.3.6	FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne	9
1.4	Likeverdig deltagelse i samfunnet	9
1.5	Eksisterende bygningsmasse og infrastruktur	10
1.6	Den nye hverdagen.....	10
1.7	De 7 prinsippene for universell utforming	10
2.0	VISJON OG MÅLSETTING	14
2.1	Forankring i kommuneplanens samfunnsdel	17
	Hva er universell utforming?	17
	Strategier med handlingsplaner	19
3.0	INFORMASJONS- OG KOMMUNIKASJONSTEKNOLOGI (IKT)	19
3.1	Mål og strategi	19
3.2	Hvorfor universell utforming av IKT?	19
3.3	Lovkrav	20
3.4	Tiltak	20
4.0	VELFERDSTEKNOLOGI OG HVERDAGSTEKNOLOGI	20
4.1	Mål.....	20
4.2	Strategi	20
4.2	Hvorfor universell utforming av velferdsteknologi og hverdagsteknologi?	21
4.3	Lovkrav	21
4.4	Tiltak	22
5.0	BYGG OG ANLEGG	22
5.1	Boliger	22
5.1.1	Mål	22
5.1.2	Strategi.....	22
5.1.3	Hvorfor universell utforming av boliger?	22

5.1.4 Lovkrav: (DIBK – TEK17)	22
5.1.5. Er det krav om universell utforming i boliger?	23
5.1.6 Tiltak:.....	23
5.2 Skoler	24
5.2.1 Mål	24
5.2.2. Strategi	24
5.2.3 Lovkrav.....	24
5.2.4 Tiltak.....	25
6.0 Sentrumsområder	26
6.1 Mål.....	26
6.2 Strategi	26
6.3 Bygninger rettet mot allmennheten	26
6.4 Lovkrav.....	26
6.5 Tiltak	27
7.0 SAMFERDSEL - TRANSPORT	27
7.1 Mål.....	27
7.2 Strategi	27
7.3 Reisekjeden	27
7.4 Lovkrav	28
7.5 Tiltak	28
SEKTOROVERGRIPENDE TILTAK	29
8.0 Innkjøp	29
8.1 Mål.....	29
8.2 Strategi	29
8.3 Sektoransvar.....	29
8.4 Lovhjemmel	29
8.5 Tiltak:	29
9.0 Økonomi.....	30
9.1 Mål.....	30
9.2 Strategi	30
9.3 Lovkrav	30
9.4 Tiltak	30
10.0 Planlegging.....	31
10.1 Mål.....	31
10.2 Strategi	31

10.3 Lovkrav	31
10.4 Tiltak	31
11.0 Avslutning.....	32
11.1 Ansvar	32
11.2 utfordringer	32
Ulike funksjonskrav og kryssende interesser	32
Hensyn til sikkerhet	32
Naturens egne grenser.....	32
Hensyn til verneverdige bygg og områder	33
Estetiske hensyn	33
11.3 Oppfølging og evaluering av handlingsplanen.....	33

1.0 INNLEDNING

Hva er universell utforming?

«Universell utforming er å utforme produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming» (regjeringens handlingsplan for universell utforming 2015-2019).

Den nåværende regjeringens visjon er et samfunn der alle kan delta. Et viktig virkemiddel for å oppnå dette er god tilgjengelighet og omgivelser som er trygge og praktiske å bruke. Universell utforming er en samfunns kvalitet med særlig betydning for personer med funksjonsnedsettelse. Det er et mål at samfunnet skal ha plass til alle uavhengig av funksjonsnedsettelse. Likeverd er også like muligheter til utdanning, arbeid og sosialt liv. For å oppnå dette trenger vi skoler, arbeidsplasser, transportmidler, uteområder og tekniske løsninger som flest mulig kan bruke.

Rådet for mennesker med nedsatt funksjonsevne fattet 16.01.2016 dette vedtaket:

Det settes ned en arbeidsgruppe for å definere de strategiske målene for arbeidet med universell utforming i kommuneplanens samfunnsdel. Etter at målene er definert, arbeides det videre med å legge frem et strategidokument til bruk for saksbehandling i kommunen med en egen plan for konkrete tiltak.

Rådmannen stiller med representanter til å lede arbeidet, sekretærfunksjon, og tverrfaglig sammensatt arbeidsgruppe.

Råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne, eldrerådet og ungdomsrådet plukker ut representanter til å danne en ressursgruppe for arbeidsgruppa. Ressursgruppa inviteres til å komme med innspill, og til å delta i deler av arbeidet underveis.

Brukerrepresentanter for Råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne er:

- Willy K. Aagaard, NHF
- Sven Erik Karlsen, Blindeforbundet

1.1 Mandat

Rådmannen ga følgende mandat til oppdraget.

- Det etableres en arbeidsgruppe med følgende representasjon;
- Gun Kleve leder arbeidet
- Rannveig Kjørvik er sekretær. Andre representanter; teknisk og rehabilitering.
- Det etableres en ressursgruppe med representanter fra råd for funksjonshemmede, eldrerådet og ungdomsrådet.

- Arbeidsgruppen skal utarbeide kommunens dokument for Universell utforming inklusiv en plan over nødvendige tiltak. Gruppen skal også sjekke ut mulige tilskuddsmidler.
- Universell utforming skal ivaretas i alle planer, spesielt reguleringsplaner og byggesaker. Her må kommunen utøve sin rolle knyttet til dette gjennom behandling. Slikt sett vil kommunens plan for universell utforming være knyttet til byrom og eldre kommunale bygg.
- Universell plan blir litt som Folkehelse – ikke nødvendigvis i egen plan, men i alle, og det er viktig å påse at dette blir gjort.

Det var behov for avklaringer i mandatet i forhold til om tiltakslisten skulle være detaljert eller strategisk, og om tanken var å søke tilskudd til lage strategien eller til konkrete tiltak.

Avklaringen ble:

- * *Strategier, som vi ved å huske -og fokusere på, vil bidra til at vi etter hvert utarbeider konkrete tiltak i andre prosesser – eller om nødvendige egne, for deretter å gjennomføre.*
- * *Tilskuddsmidler; Både dokument og konkrete tiltak. Ifht konkrete tiltak se på mulige tilskuddsordninger og tilskudds giver.*

1.2 Prosess

Det ble etablert en arbeidsgruppe bestående av

Leder: Gun Kleve, avd. for samfunnsutvikling

Sekretær Rannveig Kjørvik, juridisk avd.

Knut Nilsen, eiendomsavdelingen

Stine Lerhol. Byggesaksavdelingen

Ann-Sofie Næss, rehabilitering og aktivitet

Torbjørn Larsen, vei, park og idrett

Ressursgruppen har i tillegg til arbeidsgruppen bestått av:

Celine Sva Gøperød – ungdomsrådet

Sara B. Faugstadmo Berg – ungdomsrådet

Edna Henriksen, eldrerådet

Svein Håkon Pedersen, eldrerådet

Svei Erik Karlsen, råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne

Willy Aagaard, råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne

For hvert kapittel/temaområde har fagavdelinger som jobber med- eller er berørt av temaet deltatt i utarbeidelse av strategien. På denne måten ble arbeidet forankret, og

kunnskap om universell utforming kom ut til de som skal gjennomføre tiltakene i strategien.

Ressursgruppen har kommet med innspill og forslag til tiltak. De ble invitert til møter hvor det ble samlet opp 2-3 temaområder. Disse møtene var viktige for å få frem brukerens/innbyggernes opplevelse av strategiene, og deltakerne er av den oppfatning at denne gruppen er så viktig at den bør videreføres etter at strategien er ferdig, som en ressursgruppe for universell utforming i Halden.

Arbeidet startet umiddelbart etter at vedtak om oppstart ble fattet den 14.01.2016. Det har vært avholdt 8 møter i arbeidsgruppen, og 5 møter i ressursgruppen.

Utarbeidelse av utkast til strategier og skriving av strategidokumentet er gjort av Gun Kleve. Alle tiltak er fremkommet i fellesskap i arbeidsgruppe og ressursgruppe.

Det ble søkt og innvilget kr.100 000,- til utarbeidelse av strategidokumentet fra barne, ungdom- og familiedirektoratet(buf.dir)

Halden kommune fikk i forbindelse med dette tilbud om å være med i et nasjonalt nettverk for universell utforming. KS organiserte nettverket. Det var gratis å delta, man fikk dekket reise, kost og opphold for to personer. Bente Bjørk(ergoterapeut) og Gun Kleve deltok for Halden kommune. For deltakerne i nettverket var det mulig å søke penger til arbeidet med universell utforming. Ikke fysiske tiltak, men til planlegging og arbeid på systemnivå. Halden kommune fikk kr. 100.000 til kartlegging av status i forhold til universell utforming i kommunale publikumsbygg i 2016, 100.000 til det samme i 2017, og 45.000 til kartlegging av avgrenset område i sentrum, gågata med tilstøtende gater og torg.

1.3 Styringsdokumenter

Det er et politisk mål at Norge skal bli universelt utformet. I regjeringens handlingsplan fra 2009 var tittelen «Norge universelt utformet 2025»

I januar 2016 lanserte Regjeringen en [handlingsplan for universell utforming som gjelder for perioden 2015-2019](#).

Universell utforming av velferdsteknologi og IKT er i denne planen sentrale satsingsområder. Planen inneholder også en rekke tiltak på områdene universell utforming av bygg og anlegg, planlegging og uteområder samt persontransport.

Universell utforming av IKT ble også slått fast i den politiske plattformen for Regjeringen Solberg i [Sundvollen-erklæringen](#).

Barne- og likestillingsdepartementet (BLD) koordinerer politikken på området.

Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet ved Deltasenteret har delegerte oppgaver fra BLD på området. Bufdir skal følge opp og videreutvikle tiltakene, drive informasjonsforum for planen og gjennomføre enkelte tiltak i planen

(kilde bufdir.)

1.3.1 Regjeringens handlingsplan for universell utforming 2015-2019

Planen har en visjon om et samfunn der alle kan delta, i tråd med FN-konvensjonen om rettigheter til personer med nedsatt funksjonsevne, som Norge har ratifisert.

1.3.2. Plan og bygningsloven

Universell utforming er nedfelt i formålsparagrafen i **lov om planlegging og byggesaksbehandling**.

I § 1-1 heter det at prinsippet om universell utforming skal ivaretas i planleggingen og kravene til det enkelte byggetiltak. I §29-3 fastslås at alle tiltak etter kapittel 20 skal være universelt utformet innenfor sin funksjon i samsvar med forskrifter gitt av departementet.

1.3.3 Teknisk forskrift (TEK17)

Gir en minstestandard for universell utforming i nye bygg og anlegg (gjelder også veger) gjennom krav til utforming, som for eksempel maksimum stigning på ramper, minimum dørbredder og minste størrelser på heiser, kontrastfarger og lyssetting.

Det er også gitt nasjonale føringer for universell utforming i:

- St.melding nr.26 (2006-2007)
- Nasjonal transportplan 2018-2029

1.3.4.Rundskriv Tilgjengelighet for alle

Gjennom sin arealplanlegging kan kommunene ivareta den overordnede målsetning om bedret tilgjengelighet.

Sentralt i begge deler av rundskrivet er prinsippet om universell utforming. Målet er at alle skal kunne bruke de samme fysiske løsningene i så stor grad som mulig, enten det er bygninger, uteareal eller transportmidler.

Gjennom sin arealplanlegging kan kommunene ivareta den overordnede målsetning om bedret tilgjengelighet. (rundskriv opprinnelig utgitt av miljødep. des.-99)

1.3.5 Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven

Lovens formål er å fremme likestilling og likeverd, sikre like muligheter og rettigheter til samfunnsdeltakelse for alle, uavhengig av funksjonsevne, og hindre diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne.

Loven skal bidra til nedbygging av samfunnsskapte funksjonshemmende barrierer og hindre at nye skapes.

1.3.6 FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne

Rundt 15 prosent av verdens befolkning lever med en form for funksjonshemming. Dette gjør personer med nedsatt funksjonsevne til verdens klart største minoritet. Konvensjonen skal sikre at funksjonshemmede får innfridd menneskerettighetene sine på samme måte som alle andre.

1.4 Likeverdig deltagelse i samfunnet

Personer med nedsatt funksjonsevne har lavere sysselsettingsrate (43 %) enn befolkningen totalt (74 %). En videre satsning på et inkluderende arbeidsliv er viktig for å sikre alle deltagelse uansett arbeidsevne.

Universell utforming handler om å fremme livskvalitet og trivsel. Det er en klar sammenheng mellom opplevd livskvalitet og helse, med deltagelse i sosialt fellesskap som gir tilhørighet og opplevelse av mestring. Arbeidsplassen og deltagelse i fritidsaktiviteter er arenaer som bidrar til dette. Personer med nedsatt funksjonsevne har på begge arenaer en lavere representasjon enn befolkningen generelt. Årsaken til dette er sammensatt. En videre fokus på universell utforming av arbeidsplasser og publikumsbygg vil fjerne hindre og gjøre barrieren for deltagelse mindre.

1.5 Eksisterende bygningsmasse og infrastruktur

I 2050 vil 80 % av dagens bygningsmasse i Norge fremdeles eksistere. For å nå målet om et universelt utformet Norge ligger utfordringen i oppgradering og tilpassing av eksisterende bygningsmasse og uteområder. Dette er ikke omfattet av lovverket på samme måte som nye bygninger. Det er derfor vesentlig at nytteverdien av universell utforming i seg selv anerkjennes av bygningseiere og bidrar til oppgradering.

Gater, torg og byrom i sentrumsområdet tilrettelegges som en viktig fritidsarena. Sentrumsområdene er samtidig viktige knutepunkt for offentlig infrastruktur med offentlige tjenester og transporttilbud. I de fleste kommunene foregår det byfornyelsesprosesser og tettstedsutviklingsprosjekter. Det er viktig å integrere universell utforming i disse prosessene for å gjøre sentrum til et attraktivt møtested for alle.

Å gjøre infrastruktur som veger og kollektivtransport universelt utformet trenger kostbare oppgraderinger som krever en langsiktig nasjonal satsning.

1.6 Den nye hverdagen

Kommunikasjonen i samfunnet foregår i mange media og ulike nettverk. Innbyggerinformasjon og samfunnsdebatten foregår i hovedsak på elektroniske media. For samfunnsdeltagelse forutsettes det at alle skal kunne orientere seg og benytte seg av alle informasjonskanaler. Den delen av befolkningen som ikke har kunnskap om IKT eller tilgang til internett vil ha en svekket mulighet til å delta i demokratiet på den viktigste informasjonskanalen i samfunnet. Det offentlige har et spesielt ansvar for å sikre alle muligheter til informasjon og samfunnsdeltagelse.

1.7 De 7 prinsippene for universell utforming

Prinsipp	utforming	forklaring

1) Like muligheter for bruk	Utformingen skal være brukbar og tilgjengelig for personer med ulike ferdigheter	1a) Gi alle brukergrupper samme muligheter til bruk, alltid like løsninger når det er mulig, likeverdig hvis det ikke er mulig. 1b) Unngå segregering og stigmatisering av brukere. 1c) Muligheter for privatliv, sikkerhet og trygghet skal være tilgjengelig for alle. 1d) Gjøre utformingen tiltalende for alle brukere.
2) Fleksibel i bruk	Utformingen skal tjene et vidt spekter av individuelle preferanser og ferdigheter	2a) Muliggjøre ulike valg av metoder før bruk 2b) Skal tjene både høyre og venstrehåndsbruk 2c) Lette brukerens nøyaktighet og presisjon. 2d) Muliggjøre ferdigheter som samsvarer med brukerens tempo.
3) Enkel og intuitiv i bruk	Utformingen skal være lett å forstå uten hensyn til brukerens erfaring, kunnskap, språkferdigheter eller konsentrasjonsnivå.	3a) Eliminere unødvendig kompleksitet 3b) Være i overenstemmelse med brukerens forventninger og intuisjon 3c) Tjene et vidt spekter av lese, skrive, og språkferdigheter. 3d) Arrangere informasjonen konsist i forhold til virkelighet 3e) Muliggjøre effektive og raske tilbakemeldinger i løpet av og etter at oppgaven er utført.

4) Forståelig informasjon	Utformingen skal kommunisere nødvendig informasjon til brukeren på en effektiv måte uavhengig av forhold knyttet til omgivelsene eller brukerens sensoriske ferdigheter	4a) Bruke forskjellige måter (bilde, verbal, taktil, fysisk merking) for en bred presentasjon av essensiell informasjon. 4b) Muliggjøre adekvate kontraster mellom essensiell informasjon og deres omgivelser 4c) Maksimere kompatibilitet med forskjellige typer teknikker og innretninger, til bruk for mennesker med sensoriske begrensninger
5) Toleranse for feil	Utformingen skal minimalisere farer og skader som kan gi ugunstige konsekvenser, eller minimalisere utilsiktede handlinger.	5a) Arrangere elementene på en slik måte at en minimaliserer farer og feil; mest brukte elementer, elimineres, isoleres eller skjermes. 5b) Sørge for advarsel om farer og feil. 5c) Sørge for anordninger for feilsikkerhet 5d) Ikke oppmuntre til utilsiktede handlinger på områder som krever årvåkenhet.
6) Lav fysisk anstrengelse	Utformingen skal kunne brukes effektivt og bekvemt med et minimum av besvær.	6a) Tillate brukeren å opprettholde en nøytral kroppsstilling. 6b) Bruke rimelig betjeningsstyrke 6c) Minimalisere gjentakende handlinger 6d) Minimalisere vedvarende fysisk kraft.

7) Størrelse og plass for tilgang og bruk	Hensiktsmessig størrelse og plass skal muliggjøre tilgang, rekkevidde, betjening, og bruk, uavhengig av brukerens kroppsstørrelse, kroppsstilling eller mobilitet.	7a) Muliggjøre en klar synslinje til viktige elementer for både sittende og stående brukere. 7b) At det er bekvem rekkevidde til alle komponenter for sittende og stående brukere. 7c) Muliggjøre variasjoner i hånd og gripestørrelse. 7d) Tilrettelegge nok rom for bruk av hjelpemidler og personlige assistenter.
---	--	--

2.0 VISJON OG MÅLSETTING

I Halden skal det arbeides aktivt og målrettet for utvikling av et universelt utformet samfunn, der alle kan delta på en likeverdig måte.

Strategien gjelder for Halden kommune og dens ansatte.

Foto: Gun Kleve

Busstasjonen på sydsiden har både ledelinjer og oppmerking for påstigning. Det er god kontrast, og kanten er opphøyd slik at det er lett å gå på bussen. Ønske fra svaksynte passasjerer er at sjåføren opplyser om hvilket busstopp de stopper ved til enhver tid, og de som har nedsatt hørsel ønsker at det er en informasjonstavle i bussen som gir samme opplysning.

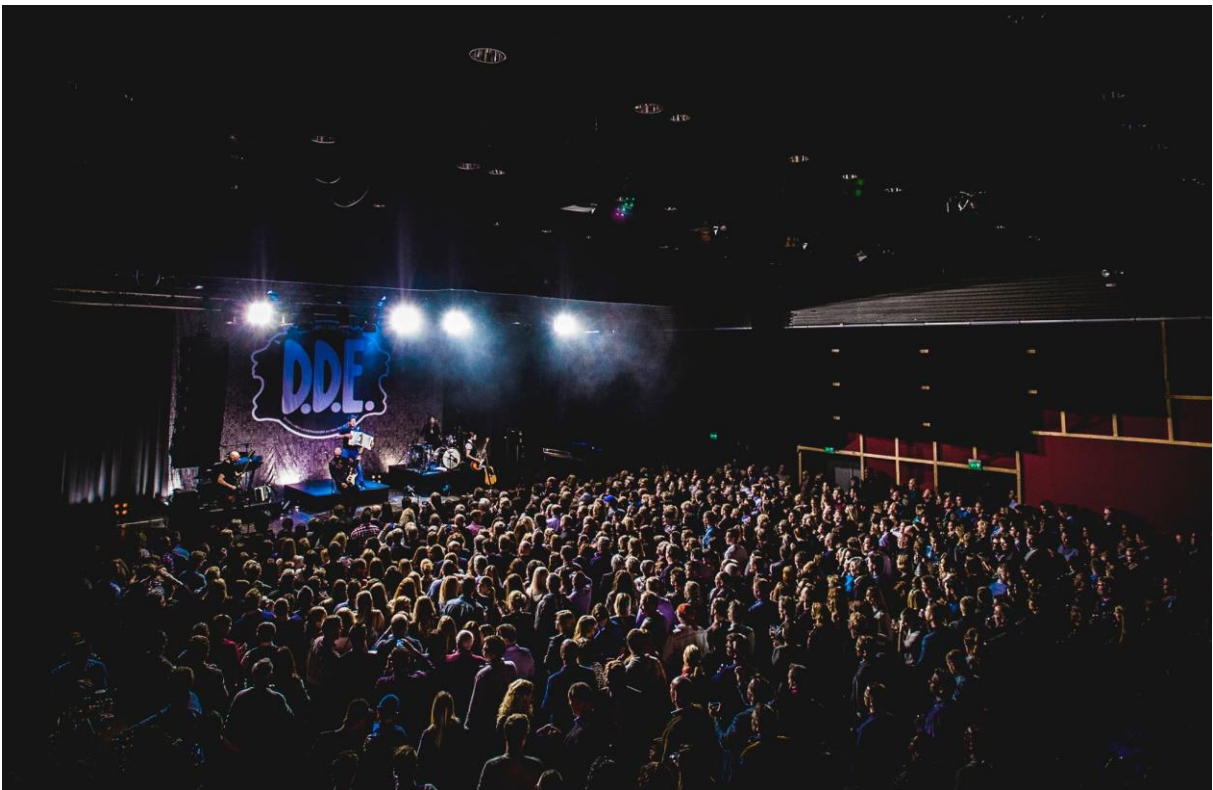

Foto: Daniel Pedersen

Alle skal kunne delta på konserter og arrangementer. I Brygga kultursal ble det lagt til rette for dette, men garderoben er i 2. etg uten heis.

Foto: Gun Kleve

I kinoen kommer man ikke inn hovedinngangen dersom man er avhengig av rullestol. Har man nedsatt syn eller dårlig balanse er ikke inngangspartiet sikkert.

Foto: Gun Kleve

Inngangen ved Brygga kultursal – det er tre kumlokk langs langsiden, og ledelinjen treffer alle tre.

Universell utforming for demente. Både på Bergheim demensboliger og på Solheim sykehjem er det tilrettelagte uteområder med sansehager for personer med kognitiv svikt.

Foto: Gun Kleve

2.1 Forankring i kommuneplanens samfunnsdel

Universell utforming er tema i kommuneplanens samfunnsdel i Halden. Universell utforming er et punkt i planprogrammet som ble vedtatt i kommunestyret 03.11.2016. De nasjonale føringene for prioritering følges.

Hva er universell utforming?

«Universell utforming er å utforme produkter og omgivelser på en slik måte at de kan brukes av alle mennesker, i så stor utstrekning som mulig, uten behov for tilpassing og en spesiell utforming» (kilde: BLD).

Regjeringens visjon er et samfunn der alle kan delta. Et viktig virkemiddel for å oppnå dette er god tilgjengelighet og omgivelser som er trygge og praktiske å bruke. Universell utforming er en samfunnskvalitet med særlig betydning for personer med funksjonsnedsettelse. Det er et mål at samfunnet skal ha plass til alle uavhengig av funksjonsnedsettelse. Likeverd er også like muligheter til utdanning, arbeid og sosialt

liv. For å oppnå dette trenger vi skoler, arbeidsplasser, transportmidler, uteområder og tekniske løsninger som flest mulig kan bruke.

Dersom nasjonale og regionale mål om universell utforming skal oppnås i Halden innen 2025, må det arbeides systematisk og målrettet for å integrere prinsippene om universell utforming tidlig i planprosessene. Universell utforming må være en premiss for planprosessene og for utformingen av utearealer, anlegg og bygninger.

Medvirkning fra aktuelle brukergrupper, råd og utvalg er en forutsetning for å få til gode løsninger.

Nasjonalt mål for universell utforming er «Norge universelt utformet i 2025»

Nasjonalt mål for de funksjonshemmede er «Full deltaking og likestilling for funksjonshemmede».

Rådmannen velger å sette fokus på de nasjonale målene og de 6 områdene som er definert i regjeringens handlingsplan for universell utforming 2015-2019.

- 1) IKT
- 2) VELFERDSTEKNOLOGI OG HVERDAGSTEKNOLOGI
- 3) BYGG OG ANLEGG
- 4) PLANLEGGING OG UTEOMRÅDER
- 5) TRANSPORT
- 6) SEKTOROVERGRIPENDE TILTAK

Selv om utfordringen synes stor i utgangspunktet så er det fullt mulig at Halden blir universelt utformet. Det finnes mange enkle tiltak som kan gjøres uten store kostnader.

Universell utforming er bra for alle og nødvendig for noen.

Strategier med handlingsplaner

3.0 INFORMASJONS- OG KOMMUNIKASJONSTEKNOLOGI (IKT)

3.1 Mål og strategi

Mål: Nettsteder og automater i Halden, som er rettet mot allmennheten, skal være universelt utformet.

Strategi: Formidle kunnskap og gode eksempler, legge til rette for medvirkning, samt være gode forbilder.

Hovedregelen er at IKT-løsninger i Norge skal være universelt utformet. Forskrift om universell utforming av IKT-løsninger avgrenser dette til å gjelde nettsteder (f. eks Halden kommunes hjemmesider) og automater (parkeringsautomater etc). Dette er IKT-løsninger med svært mange brukere, og god tilgjengelighet er derfor avgjørende for å sikre likeverdig samfunnsdeltagelse. Både private og offentlige virksomheter, lag og organisasjoner må følge regelverket.

Alle nye IKT-løsninger som utvikles skal være universelt utformet fra 1. juli 2014. Eksisterende løsninger skal følge kravene om universell utforming innen 1. januar 2021.

3.2 Hvorfor universell utforming av IKT?

Det handler om å lage løsninger som alle kan bruke. Både offentlige og private aktører benytter stadig flere selvbetjente tjenester. Skal man bestille billetter, finne informasjon eller sende en søknad, er det blitt mer og mer vanlig å gjøre det gjennom en selvbetjeningsløsning. Minibankene, billettautomater, nettsider og nettbutikker har blitt en del av hverdagen. Likevel opplever mange at det er vanskelig å bruke nettsteder og automater. Tjenestene bør være utformet slik at alle kan bruke dem, uavhengig av funksjonsevne.

Universell utforming av IKT gir den enkelte økt selvstendighet og bedre mulighet for aktiv deltagelse i samfunnet og arbeidslivet. Brukervennlige IKT-løsninger gjør at brukerne kan løse oppgavene sine mer effektivt og få enklere tilgang til informasjon og tjenester.

Universell utforming av IKT gir virksomheter større nedslagsfelt og flere potensielle brukere, samt mulighet til å tilby selvbetjeningsløsninger i større grad. Universell utforming av IKT gir like muligheter for alle i samfunnet, og økt mulighet til å nå målet om digital selvbetjening for alle.

3.3 Lovkrav

Det stilles krav om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologi (IKT) i paragraf 14 i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven (DTL).

Forskrift om universell utforming av IKT-løsninger presiserer lovkravene.

3.4 Tiltak

Tiltak	Ansvarlig	gjennomføring
Montere teleslynger i utvalgte møterom og resepsjoner.	Ledere i virksomheten i bygget	2018
Hjemmesiden skal være universelt utformet	Enhetsleder for Kommunikasjon og service	løpende
Informasjonstavler i kommunale bygg skal utformes universelt, inkl. taktil tekst	Leder for virksomheten i bygget	løpende
Parkeringsautomater som skal skiftes ut byttes ut til automater som er universelt utformet	Kommunalsjef teknisk	løpende
Trappeheisers instruksjon for bruk skal være universelt utformet.	Leder av virksomheten i bygget/kommunalsjef teknisk	løpende
Servicesenteret skal ha hjelpemidler som teleslynge. Informasjon med taktil tekst og døråpnere. Møterommene utstyres med flyttbare teleslynger	Enhetsleder for Kommunikasjon og service Rådmann	2018 2018
Opplæring for innbyggere i å bruke ulike dataverktøy/internett etc.	Datahjelpen, Biblioteket	løpende

4.0 VELFERDSTEKNOLOGI OG HVERDAGSTEKNOLOGI

4.1 Mål

Velferdsteknologi og hverdagsteknologi som er rettet mot allmennheten, skal være universelt utformet.

4.2 Strategi

(for kommunalt ansatte) Tilegne og formidle oppdatert kunnskap og gode eksempler, gi råd, og legge til rette for at det ved planlegging og innkjøp av slik teknologi er tatt hensyn til at alle kan bruke den.

4.2 Hvorfor universell utforming av velferdsteknologi og hverdagsteknologi?

Vi omgir oss med produkter og teknologi som kan utnyttes mye bedre for å gi en enklere hverdag for alle. Med regjeringens handlingsplan for universell utforming (2016) er det satt fokus på at flere skal kunne følge undervisningsopplegg i skolen og ta i bruk hverdags- og velferdsteknologi i større grad enn i dag.

Velferdsteknologi som skal gi trygghet og sikkerhet i egen bolig, vil bli en integrert del av omsorgsarbeidet i kommunene. Halden kommune legger til grunn prinsipper om universell utforming ved utprøving og anskaffelser av velferdsteknologi.

Hverdagsteknologi kan bidra til større frihet og bedre mestring for personer med funksjonsnedsettelser, eldre og yngre. For mange vil hverdagen bli enklere dersom de får kjennskap til, og kan ta i bruk, smart hverdagsteknologi og funksjonelle produkter. Det kan være en potetskreller som gir et godt grep, et lys som tennes automatisk hvis en må opp om natten, en applikasjon på mobiltelefonen som hjelper til med å finne frem til riktig adresse, eller en robotstøvsuger. God tilgjengelighet er avgjørende for å sikre likeverdig samfunnsdeltagelse. Man skal følge krav i norske lover og forskrifter når man jobber med universell utforming i Norge. For å oppfylle kravene er de 7 prinsippene i innledningen gode å ha med i valg av produkt og det å tenke rundt hvordan man kan lage løsninger som passer for flest mulig.

Prinsipp 1: Like muligheter for bruk

Utformingen skal være brukbar og tilgjengelig for personer med ulike ferdigheter.

Prinsipp 2: Fleksibel i bruk

Utformingen skal tjene et vidt spekter av individuelle preferanser og ferdigheter.

Prinsipp 3: Enkel og intuitiv i bruk

Utformingen skal være lett å forstå uten hensyn til brukerens erfaring, kunnskap, språkferdigheter eller konsentrasjonsnivå.

Prinsipp 4: Forståelig informasjon

Utformingen skal kommunisere nødvendig informasjon til brukeren på en effektiv måte, uavhengig av forhold knyttet til omgivelsene eller brukerens sensoriske ferdigheter.

Prinsipp 5: Toleranse for feil

Utformingen skal minimalisere farer og skader som kan gi ugunstige konsekvenser, eller minimalisere utilsiktede handlinger.

Prinsipp 6: Lav fysisk anstrengelse

Utformingen skal kunne brukes effektivt og bekvemt med et minimum av besvær.

Prinsipp 7: Størrelse og plass for tilgang og bruk

Hensiktsmessig størrelse og plass skal muliggjøre tilgang, rekkevidde, betjening og bruk, uavhengig av brukerens kroppsstørrelse, kroppsstilling eller mobilitet.

4.3 Lovkrav

§13 i Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven

4.4 Tiltak

Tiltak	Ansvarlig	gjennomføring
Gi veiledning og opplæring til innbyggere/brukere om velferds/hverdagsteknologi	Kommunalsjefer	løpende

5.0 BYGG OG ANLEGG

5.1 Boliger

5.1.1 Mål

Øke andelen tilgjengelige boenheter, både nye og eksisterende som er universelt utformet.

5.1.2 Strategi

Stimulere kommunale virksomheter og private utbyggere til aktiv bruk av planbestemmelser i kommuneplaner og reguleringsplaner, for å sikre at kravene til tilgjengelige boenheter blir ivaretatt også der teknisk forskrift ikke automatisk sikrer dette. Formidling av nytten, for samfunn og individ, av å tilpasse eksisterende bygningsmasse slik at flere kan bli boende i egen bolig.

5.1.3 Hvorfor universell utforming av boliger?

Andel tilgjengelige boliger med alle 4 hovedfunksjoner på inngangsplan bør økes slik at flere kan bo hjemme uavhengig av funksjonsevne. Det vil være en utfordring å få økt andelen tilgjengelige leiligheter i samsvar med etterspørselen og befolkningsutviklingen.

Flyttemotivet for en stor del av pensjonistene er å flytte til sentral leilighet på et plan. Andelen pensjonister øker i årene fremover, og dermed må vi anta at etterspørselen etter leiligheter også vil øke.

5.1.4 Lovkrav: (DIBK – TEK17)

Byggteknisk forskrift (TEK17) stiller minstekrav til tilgjengelighet for nye boliger. Forskriftens begrep «tilgjengelighet» er en standard der ikke alle krav til universell utforming gjelder, men minimumsløsning for bruk av rullestol, samt enkelte krav til orientering.

5.1.5. Er det krav om universell utforming i boliger?

Det stilles ikke krav om universell utforming i boliger, men det stilles krav om tilgjengelighet for enkelte boliger og boenheter.

Når er det krav om tilgjengelig bolig?

Det er krav om tilgjengelig boenhet dersom boenheten er i bygning med krav om heis, eller dersom alle hovedfunksjonene ligger på inngangsplanet. Dette gjelder også for eventuelle sokkelleiligheter som har egen separat hovedinngang. Hovedfunksjoner er stue, kjøkken, soverom og bad/toalett. §12-2 i TEK10 angir krav om tilgjengelig boenhet.

Hvilke krav gjelder for fritidsboliger?

Dersom det er en fritidsbolig med flere boenheter vil krav gjelde fullt ut som for vanlige boliger. For fritidsbolig som bare har én boenhet gjelder ingen av kravene om tilgjengelig boenhet, inkludert krav om tilgjengelig bad. Etter TEK10 § 1-2 andre ledd er det også bare deler av de andre reglene om planløsning i kapittel tolv som gjelder.

5.1.6 Tiltak:

Tiltak	Ansvarlig	gjennomføring
Registrere boliger som oppføres som tilgjengelige	Kommunalsjef teknisk	Løpende
Universell utforming skal være tema i oppstartsmøte	Kommunalsjef teknisk	Løpende
Link om Informasjon om universell utforming til direktoratet for byggkvalitet legges ut på hjemmesiden	Kommunalsjef teknisk	Løpende
Relevante planer skal sendes til råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne, elderrådet og ungdomsrådet	Kommunalsjefer og leder for avd. for samfunnsutvikling	Løpende
Ungdomsrådet skal inn på listen over høringsinstanser	Kommunalsjef teknisk	2018

5.2 Skoler

5.2.1 Mål

Universelt utformede skoler og uteområder.

5.2.2.Strategi

Kartlegge status for universell utforming i alle kommunale skolebygg. Utarbeide konkrete handlingsplaner med budsjettprioriteringer for rehabilitering av eksisterende skolebygg. Skolens uteområde skal inngå i dette.

Arbeidsmiljøloven og opplæringsloven stiller krav om tilrettelegging for alle med særskilte behov til undervisningen eller bygningsmessig utforming. Mange eksisterende skoleanlegg er eldre og trenger omfattende oppgradering for å oppfylle kravet til likeverdig deltagelse i alle aktiviteter i skolehverdagen.

Skoleanleggene er viktige sosiale arenaer hvor mange aktiviteter for hele befolkningen finner sted. Elevene får tilført mye av sin grunnleggende sosiale erfaring og kompetanse på skolen.

Foreldre og foresatte forutsettes å delta i et samspill mellom hjem og skole som tidvis innebærer å være til stede på skolen og delta i møter og andre aktiviteter. Skolen inneholder også arbeidsplasser av forskjellig karakter, og benyttes ofte til forskjellige idretts- og kulturaktiviteter både på kveldstid og i helger. Skoler fungerer også i stor utstrekning som valglokaler.

5.2.3 Lovkrav

Opplæringslova

§ 9a-2. Det fysiske miljøet

«Skolane skal planleggjast, byggjast, tilretteleggjast og drivast slik at det blir teke omsyn til tryggleiken, helsa, trivselen og læringa til elevane.

Det fysiske miljøet i skolen skal vere i samsvar med dei faglege normene som fagmyndighetene til kvar tid anbefaler. Dersom enkelte miljøtilhøve avvik frå desse normene, må skolen kunne dokumentere at miljøet likevel har tilfredsstillande verknad for helsa, trivselen og læringa til elevane.

Alle elevar har rett til ein arbeidsplass som er tilpassa behova deira. Skolen skal innreist slik at det blir teke omsyn til dei elevane ved skolen som har funksjonshemmingar.

Dersom ein elev eller forelder, eller eit av råda eller utvala ved skolen der desse er representerte, ber om tiltak for å rette på fysiske miljøtilhøve, skal skolen snarast mogleg behandle saka etter reglane om enkeltvedtak i forvaltningslova. Om skolen ikkje innan rimeleg tid har teke stilling til saka, vil det likevel kunne klagast etter føresegnene i forvaltningslova som om det var gjort enkeltvedtak.»

I tillegg får Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven virkning for skolevirksomhet med bestemmelser om universell utforming for offentlig og privat virksomhet og plan og bygningsloven.

Arbeidsmiljøloven

Lov om miljørettet helsevern

5.2.4 Tiltak

- Kartlegging av alle kommunale skolebygg og uteområder.
- Lage handlingsplaner for universell utforming for alle skoler.
- Forhåndskonferanse
- Økt medvirkning fra Råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne.
- Konkurransgrunnlaget skal inneholde universell utforming som en føring.
- Reguleringsplan – informasjon i oppstartsmøtet som for andre typer bygg.
- Sørge for bred medvirkning i planleggingsarbeidet sammen med eiendomsavdelingen.

Tiltak	Ansvarlig	gjennomføring
Kartlegging av alle kommunale skolebygg	Kommunalsjef teknisk/kommunalsjef U&O	2018
Kartlegging av alle uteområder på kommunale skoler	Kommunalsjef teknisk/kommunalsjef U&O	2018-2019
Lage handlingsplaner for universell utforming for alle skolene	Kommunalsjef teknisk/kommunalsjef U&O	2020
Sørge for universell utforming av nye skoler	Kommunalsjef teknisk/kommunalsjef U&O	løpende
Råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne og ungdomsrådet inviteres til en forhåndskonferanse ved planlegging av nye skoler.	Kommunalsjef teknisk	løpende
Konkurransgrunnlag skal inneholde universell utforming som en føring	Innkjøpsansvarlig/kommunalsjef teknisk/kommunalsjef U&O	løpende
Reguleringsplan – informasjon i oppstartsmøtet om universell utforming	Kommunalsjef teknisk	løpende
Medvirkning fra rådene og brukerne ifht UU skal være en viktig føring i bygging av nye skoler.	Kommunalsjef teknisk/kommunalsjef U&O	løpende

6.0 Sentrumsområder

6.1 Mål

Uteområder i sentrum og bygg rettet mot allmennheten skal være tilgjengelige for alle

6.2 Strategi

Kartlegge og avgrense prioriterte sentrumsområder, og følge opp disse med veiledning og stimulerings tiltak. Universell utforming som rød tråd i kommunalt planverk. Utvikle bestillerkompetanse i kommunen.

Hvordan vi utformer byene og tettstedene betyr mye for mange sin hverdag. Utviklingen av sentrumsområder må ta høyde for mangfoldet av mennesker som til enhver tid lever i et lokalsamfunn og planleggerne må se mennesket i et livsløpsperspektiv. Godt tilrettelagte byrom og møteplasser med høy kvalitet fremmer kontakt mellom mennesker og er viktig for det sosiale livet på stedet. Universell utforming vil gi økt kvalitet til sentrumsområdene og gi bedret tilgang til handel, kultur og service for alle. Parker, torg og gågaten i byen kartlegges i forhold til universell utforming. Denne kartleggingen følges opp med tiltak for å gjøre alle kommunesentre tilgjengelige.

Det er mange aktører og interesser som drifter og står for aktiviteter i sentrumsområdene. Et tema som krever særskilt oppmerksomhet når det gjelder tilgjengelighet er vedlikehold vinterstid, tilpassing til vernet bebyggelse og tilrettelegging ved større arrangementer.

6.3 Bygninger rettet mot allmennheten

Universell utforming av eksisterende publikumsbygg er et innsatsfelt det må jobbes målrettet med over tid. Byggene kartlegges og det må lages handlingsplaner med budsjettprioritering slik at tiltakene kan iverksettes. Enkle tiltak må løses fortløpende. For eksisterende bygninger, anlegg og uteareal rettet mot allmennheten kan det stilles krav om oppgradering til universell utforming. Slike krav er foreløpig ikke stilt. Kravene kan rette seg mot ulike bygningskategorier, anlegg og uteområder. Ved leie av lokaler til offentlige arrangementer eller tjenester skal det som hovedregel stilles krav til universell utforming.

6.4 Lovkrav

Når det gjelder eksisterende bygg og anlegg, krever diskriminerings- og tilgjengelighetsloven universell utforming av offentlig og privat virksomhet som retter seg mot allmennheten med mindre dette medfører en uforholdsmessig byrde. Ansvarer hviler på selve virksomheten og ikke på eier av bygningen eller anlegget. Det fremgår av rundskriv Q-29/2010 om universell utforming i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, at det i loven er lagt til grunn at universell utforming av eksisterende bygninger skal skje etter en skrittvis og prioritert tilnærming

6.5 Tiltak

Tiltak	Ansvarlig	gjennomføring
Kartlegge kommunale publikumsbygg i sentrum i prioritert rekkefølge.	Kommunalsjef teknisk	2018
Kartlegge uteområder i sentrum 1. prioritet – gågata med tilhørende gater og torg	Kommunalsjef teknisk	2018- 2019
Utarbeide forslag til handlingsplaner etter kartleggingene	Kommunalsjef teknisk	2018-2019
Styrke bestillerkompetansen i kommunalavdeling teknisk for å kjøpe universelt utformede varer og tjenester	Kommunalsjef teknisk	2018

7.0 SAMFERDSEL - TRANSPORT

7.1 Mål

Universell utforming av hele reisekjeden

7.2 Strategi

Klare prioriteringer av de viktigste tiltakene for å sikre sammenheng i reisekjeden, og gi informasjon om reisemuligheter.

7.3 Reisekjeden

Reisekjeden består av en rekke elementer som alle må være tilgjengelige for at alle skal ha likeverdig tilgang og mulighet til å reise. En reisende vil begynne reisen med å planlegge den og avslutte ved å ankomme bestemmelsesstedet. En universelt utformet reisekjede krever at informasjonssystemer, transportmidler og infrastruktur er funksjonelt anvendbare for alle reisende, og at alle reisende har likeverdig tilgang til de elementene som inngår i reisekjeden. Reisekjeden består av følgende elementer:

- Atkomst til og fra holdeplass (buss, taxi, tog, båt)
- Pendlerparkeringsplass (bil og sykkel)
- Holdeplass / terminal (buss, taxi, tog, båt)

- Transportmiddel (tog, buss, båt, taxi)
- Informasjon
- Billettering
- Assistanse og opplæring
- Vedlikehold og drift

Dette innebærer at det er mange aktører som er involvert i å skape en barrierefri reisekjede og et helhetsperspektiv er derfor viktig. Det er ulike aktører som er ansvarlige for de ulike delene av en reisekjede, og de ulike aktørene må samordnes for å utvikle helhetlige reisekjeder og informasjon.

7.4 Lovkrav

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven stiller krav til universell utforming av virksomheter rettet mot allmennheten, og dette gjelder blant andre kollektivtransporten. For utforming av busser gjelder forskrift om universell utforming av motorvogn i løyvepliktig transport, samt kjøretøysforskriften. For utforming av holdeplasser ol. gjelder Statens Vegvesens håndbøker.

7.5 Tiltak

Tiltak	Ansvarlig	gjennomføring
Statens vegvesen sin Håndbok V129 skal ligge til grunn ved istandsetting/endring eller opparbeiding av nye veier og fortau	Kommunalsjef teknisk	løpende
Kartlegge fortau og gater i sentrum og andre knutepunkter i Halden i forhold til universell utforming	Kommunalsjef teknisk	2018-2020
Lage standarder på innkjøp av oppdrag som utføres av eksterne leverandører med tanke på oppgradering, når det gjøres rehabilitering på kommunal vei/vann/avløp som påvirker UU	Kommunalsjef teknisk	2018/2019
Lage oversikt over andre aktørers ansvarsområder for å kunne gi innspill generelt og i planprosesser. F. eks busslommer	Kommunalsjef teknisk	2019
Lage oversikt over hvilke områder kommunen har ansvar for.	Kommunalsjef teknisk	2019

SEKTOROVERGRIPENDE TILTAK

8.0 Innkjøp

8.1 Mål

Alle anskaffelser i Halden kommune skal vurderes i forhold til universell utforming

8.2 Strategi

Tilegne og formidle oppdatert kunnskap, gi råd og legge til rette for at det ved innkjøp er tatt hensyn til universell utforming

8.3 Sektoransvar

Det er ved offentlige anskaffelser plikt til å ta hensyn til universell utforming for ytelser som skal brukes av personer, enten allmennheten eller ansatte hos oppdragsgiver, med mindre unntak kan begrunnes særskilt. Slike unntak skal legges frem for overordnede før beslutning fattes. Dersomplikten er regulert i lov eller forskrift, skal det vises til denne.

Dette kan gjøres gjennom

- Utforming av kravspesifikasjon ved å henvise til relevante lov- og forskriftsbestemmelser
- Krav til tilbyders kvalifikasjoner ved å kreve framlagt attester som viser oppfyllelse av kvalitetssikringsstandarder relatert til universell utforming

Halden kommune kjøper inn varer og tjenester for store summer hvert år. Ved at innkjøpsavdelingen kvalitetsikrer anskaffelsene i forhold til kravet om universell utforming, vil dette bidra til å nå målet om et mer likeverdig samfunn. De ansatte på innkjøpsavdelingen trenger kompetanseheving i temaet universell utforming for å kunne gi råd ved anskaffelser.

8.4 Lovhjemmel

anskaffelsesloven § 5

diskriminerings- og tilgjengelighetsloven

8.5 Tiltak:

- Det innarbeides i interne rutiner for anskaffelser at universell utforming skal vurderes.

- kompetanseheving for de ansatte ved innkjøpsavdelingen i tema universell utforming.
- Bruk av verktøy i www.universelleanskaffelser.no

Tiltak	Ansvarlig	gjennomføring
Innarbeide UU i rutinebeskrivelse for anskaffelse	Fagleder innkjøp	2018
Kompetanseheving i UU for ansatte i innkjøpsavdelingen	Fagleder innkjøp	løpende

9.0 Økonomi

9.1 Mål

Det skal i budsjettprosessen settes av midler til universell utforming.

9.2 Strategi

Klare prioriteringer av tiltakene for å sikre fremdrift i arbeidet med å gjøre Halden universelt utformet.

Det er et nøye arbeid hvert år med å få budsjettet i balanse. For at det skal bli en utvikling i arbeidet med å gjøre byen universelt utformet, må det settes av penger. I tillegg til å jobbe smart ved å tenke universell utforming når vi skal rehabilitere eller etablere noe nytt, så må det settes av penger til det løpende arbeidet med universell utforming.

9.3 Lovkrav

Diskriminerings- og tilgjengelighetsloven stiller krav til universell utforming av virksomheter rettet mot allmennheten.

9.4 Tiltak

Tiltak	Ansvarlig	gjennomføring
Budsjettere i tråd med handlingsplan i strategidokumentet.	Rådmann/kommunalsjefer	Hvert år
Ved tildeling av kommunale støtteordninger skal det stilles krav til mottaker om at kriterier for universell utforming oppfylles.	Rådmann	løpende

10.0 Planlegging

10.1 Mål

Universell utforming skal vektlegges i all planlegging og utbygging.

10.2 Strategi

Alle kommuneplaner skal ha bestemmelser med krav om universell utforming. Bestemmelser med krav om universell utforming skal innarbeides i alle regulerings og bebyggelsesplaner der dette er relevant.

10.3 Lovkrav

Universell utforming er nedfelt i formålsparagrafen i **lov om planlegging og byggesaksbehandling**.

§ 1-1

§ 11-1. Kommuneplan

10.4 Tiltak

Tiltak	Ansvarlig	gjennomføring
Universell utforming skal innarbeides i alle kommuneplaner og andre planer der det er relevant.	Rådmann/kommunalsjefer	løpende
Det vurderes om det skal settes inn et punkt om Universell utforming i saksbehandlingsmalen i e-phorte	Rådmann	2018
Opprettelse av permanent ressursgruppe for universell utforming. Denne skal være tverrsektoriell og med deltakere fra de tre rådene som har deltatt i arbeidet med strategien. Det skal avholdes møter for å følge opp strategien, samt arbeides med konkrete tiltak. Møter inntil 4 ganger pr. år.	Rådmann	løpende
Rådmannen setter av ressurs til å lede ressursgruppe for universell utforming	Rådmann	2018
Det avholdes møter i gruppa på tidspunkter slik at det kan gis innspill til investeringsbudsjettet.	Leder av ressursgruppen	løpende
Opplæring i UU for alle med ansvar for utforming av fysiske miljø	Rådmann/kommunalsjefer	løpende

11.0 Avslutning.

11.1 Ansvar

Ansvar for at Halden kommune blir universelt utformet ligger hos kommunestyret, med rådmannen som utfører. Det betyr at alle sektorer i kommune har ansvar for å følge opp lover og føringer på området.

Universell utforming er et område som ikke faller inn under en enkelt kommunalavdeling, og det er derfor lett at det faller mellom to stoler. Med denne handlingsplanen blir alle ansvarliggjort, og universell utforming skal være forankret i alle kommunalavdelinger.

11.2 Utfordringer

Ulike funksjonskrav og kryssende interesser

Ulike brukergrupper har ulike behov for tilrettelegging. Synshemmede må for eksempel kompensere for nedsatt syn med lyd eller berøring, hørselshemmede med syn. Tepper på gulv er bra til demping av støy, men uheldig for personer med astma/allergi.

Hensyn til sikkerhet

Dersom en løsning innebærer fare, må sikkerhet komme først. Et eksempel er påbud om branndører. Branndører kan bli for tunge selv for personer med normal muskelstyrke. Men ofte kan sikkerhet og universell utforming ha sammenfallende behov, f.eks. ved evakuering av bygg, båter eller kjøretøy, der enkle rømningsmuligheter for alle er en vesentlig kvalitet.

Naturens egne grenser

Mange naturområder lar seg vanskelig tilrettelegge for alle. En bratt bakke kan vanskelig få en stigningsgrad som passer for rullestolbrukere. Vintervedlikehold på veier og andre utendørsarealer er også en utfordring, snø kan viske ut ledelinjer og andre detaljer synshemmede bruker til å navigere og også gjøre det vanskelig å ta seg frem med rullestol eller ganghjelpemidler. Samtidig er det mange av våre nære naturområder som med enkel grep kan gjøres tilgjengelige for langt flere.

Hensyn til verneverdige bygg og områder

Noen bygninger og områder er verneverdige og lar seg derfor ikke utforme universelt. Ofte kan man likevel øke tilgjengeligheten med tilrettelegging for enkeltgrupper som for eksempel ved å installere trappeheis for rullestolbrukere der man ikke kan lage en integrert heis.

Estetiske hensyn

Estetiske hensyn hevdes av noen å være uforenlig med krav til universell utforming. Gjennom kreativitet og kunnskap kan en likevel ofte forene begge hensyn.

Kilde: bufdir.

11.3 Oppfølging av handlingsplanen

For å sikre at strategien med handlingsplaner skal bli iverksatt vil leder for avdeling for samfunnsutvikling ha ansvaret for å følge opp strategien frem til kvalitetsrådgiver er ansatt i kommunalavdeling teknisk i løpet av første halvår 2018. Deretter vil oppfølgingsansvaret tillegges kvalitetsrådgiveren.